

RÄTTVIST. DET MÄRKS

Torkad frukt men inte bitsocker. Gärna kaffe och godis. Micke Lindeberg är volontär i Umeås Världsbutik och har koll på vilka rättvisemärkta produkter som kunderna vill ha idag. Micke är en av de Fairtrade-ambassadörer som utbildats av Studieförbundet i Umeå.

TEXT: ANNA MATTSSON
FOTO: RUSTY KENNEDY/SCANPIX

För den som någon gång klivit över tröskeln till en alternativhandel känns Världsbutiken i Umeå välbekant. Den speciella blandningen av smått exotiska dofter av kryddor och örter från Långtbortistan, och på hyllorna gamla klassiker som Afrikaffe, tyger i klara färgrandningar, vackert målade träpussel. Men bredvid det gamla välkända finns en del tecken i tiden; pastellfärgade barnplagg i neutralt 2000-talssnitt, designade smycken och rader av förpackade livsmedel med Fairtrade-märket. Symbolen som visar att produkten uppfyller kraven för Fairtrade-märkning (se faktarutan).

Volontär

Lite glest är det med kunderna denna eftermiddag. Det blir gott om tid att prata med Micke Lindeberg, en av de volontärer som arbetar i butiken. Om vad som är svårsålt och vad som får umeborna att maka sig iväg ett stenkast från city över E4:an för att handla. En speciell sorts torkad frukt visar sig vara fullträffen. 50–60 paket går åt i ett nafs, berättar Micke, något förvånad. Däremot är bitsockret som jag själv står och tummar på en riktig hyllvärmare. Vi enas om att alternativhandelns kunder nog inte är storkonsumenter av just bitsocker. Däremot köper de gärna kaffe, te och godis. Mycket kaffe, det finns flera sorter, både malet och hela bönor. Det skulle nog gå att sälja mer livsmedel, tror Micke. Och så skulle han gärna se mer konsthantverk på hyllorna.

Kunder som söker sig till en Världsbutik är ofta av den medvetna och kunniga sorten, som redan gjort ett val genom att alls kliva in i butiken, men som vill veta ännu mer. Andra har inte så bra koll, men är nyfikna och vill veta minst lika mycket. Den som står bakom disken måste vara beredd på att svara

på frågor inte bara om kaffet är gott, utan om varornas ursprung, vad olika märkningar står för, vad som egentligen menas med rättvisa, om sånt som är rättvist också är bra för miljön.

Ambassadör

Micke är en av de umebor som har genomgått Studieförbundets utbildning till Fairtrade-ambassadörer. Utbildningen finns på olika håll i landet och arrangörskapet ser lite olika ut, men i Umeåregionen är det Studieförbundet som håller i alla Fairtrade-utbildningar.

– Jag har haft stor nytta av utbildningen, säger han. Jag kan svara på fler frågor och jag kan förklara bättre för kunderna vad det är de stödjer genom att välja Fairtrade-märkta varor, att de bidrar till bättre villkor för odlare och anställda i länder i syd.

Långt ifrån alla som går ambassadörsutbildningarna, den senaste hölls i maj, jobbar direkt med försäljning. Många kommer från Studieförbundets samarbets- och medlemsorganisationer som jobbar med närliggande frågor, men bland deltagarna har också funnits både studenter och folk från LO-facken, berättar Roya Razani på Umeåavdelningen.

Engagemang

Avdelningens Fairtrade-engagemang är ingen slump. Frågorna om både miljö och solidaritet med folk och länder i syd genom bland annat rättvis handel har funnits på agendan länge. Projekt och informationskampanjer både i skolor och gentemot allmänheten kom igång när det knappt fanns mer än någon handfull produkter att informera om. Så när rörelsen för Rättvisemärkning startade i mitten av 90-talet blev avdelningen självklart engagerade.

Roya tycker det är viktigt att jobba med alla tre benen inom hållbar utveckling; miljö, ekonomin och de sociala frågorna.

– Alla tre är beroende av varandra. Har man inte mat orkar man inte bry sig om jorden. Med mat i magen kan man diskutera politik!

Att välja rättvisemärkt är ett sätt att via konsumtionen hjälpa människor i syd till drägligare förhållanden. Genom att betala några kronor mer för kaffet ser man till att till exempel kaffeproducenten får skäligt betalt även om priserna sjunker på världsmarknaden.

Lever som man lär

Roya tycker det är viktigt att leva som man lär, även för en avdelning i Studieförbundet. Inte sprida skuldskänslor utan engagera genom att själv engagera sig. Sålunda finns det enbart Fairtrade-märkt kaffe i avdelningens kaffeautomat. Däremot har hon inte lyckats få någon leverantör att ställa upp med en godisautomat med Fairtrade-märkt godis.

– Vi har blivit erbjudna att få hyra en tom automat där vi kan fylla på själva! säger hon lite roat och ser ut som om hon inte tänker nöja sig.

Även i det privata försöker Roya handla rätt – och ta hänsyn till alla aspekterna av hållbar utveckling. Därför väljer hon faktiskt hellre på grund av transporter ekologisk närproducerad äppeljuice än den rättvisemärkta från en annan världsdel. Roya skulle för övrigt kunna tänka sig att starta utbildningar även kring miljömärkningar.

– Det skulle vara väldigt bra om vi kunde erbjuda utbildningar om skillnaderna mellan äkta märkningar och företagsbluffar. Det skulle jag gärna vilja göra! ■

Om Fairtrade

FAIRTRADE ÄR en oberoende produktmärkning som garanterar att en produkt uppfyller internationella Fairtrade-kriterier. Märkningen innebär bland annat att:

- Odlare och anställda får förbättrade ekonomiska villkor
- Premier ges till investeringar i lokalsamhälle och verksamhet
- Barnarbete och diskriminering motverkas
- Demokrati och organisationsrätten främjas
- Miljöhänsyn och ekologisk produktion främjas (Fairtrade är dock ingen miljömärkning).

Det svenska namnet för Fairtrade har hittills varit Rättvisemärkt men i maj övergick man till det internationella namnet för att tydligare markera den internationella anknytningen.

I Sverige finns fler än 1 000 märkta produkter, allt från godis och vin till fotbollar och kläder. Förra året ökade försäljningen med 25 procent.

Fairtrade Sverige AB ägs av Svenska kyrkan och Landsorganisationen, LO. Föreningen för Fairtrade har 38 medlemsorganisationer.

Läs mycket mer på www.fairtrade.se

Om Världsbutiker

VÄRLDSBUTIKERNA för Rättvis Handel är medlemsorganisationen för drygt fyrtio världsbutiker i Sverige. Butikerna följer internationella kriterier för rättvis handel och ägnar sig förutom försäljning åt informationspridning och opinionsbildning för ökad medvetenhet om en rättvisare global handel.

Målet med rättvis handel är att ge främst missgynnade småskaliga producenter i Syd möjligheten att själva påverka och utveckla sin produktion, sina levnads- och arbetsförhållanden samt sitt lokalsamhälle.

Läs mer och se listan över butiker på www.varldsbutikerna.org

Om greenwashing

BREVID DE OLIKA äkta märkningarna på marknaden har det blivit allt vanligare att företag genom egna påståenden försöker försköna sin verksamhet eller sina produkter. Företeelsen kallas för greenwashing, och kan som värst mörka allvarliga missförhållanden. Läs mer i skriften Greenwashing – grönmålning av svarta miljösamveten, kan laddas ned från www.mjv.se